

Множинська Р. В., канд. філос. наук, доцент, Болібрух А. В., студент

Київський національний університет технологій та дизайну

УПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ОПРАЦЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ТА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. В статті розглядається спосіб творення інформаційно-технологічної культури з огляду на її інформаційну природу та особливості сучасного етапу розвитку людства. Окрема увага приділена визначенню такого концепту, як інформаційна культура. Саме вона є характеристикою інформаційної сфери життєдіяльності людей, у якій ми можемо відзначити ступінь досягнутого, кількість і якість створеного, тенденції розвитку, ступінь прогнозування майбутнього, що відображає рівень досягнутого в розвитку інформаційної взаємодії людей.

Дослідження проведено на основі аналізу сукупності інформаційних процесів при переході до інформаційної ери та глобалізації суспільства, де інформаційна культура виступає як система матеріальних і духовних способів забезпечення єдності й гармонії у взаєминах людини, суспільства та інформаційного середовища.

Ключові слова: самопізнання; інформаційна культура; цінність; мораль; мислення; особистість; суспільна свідомість.

Mnozhynska R. V., Bolibrukh A. V.

Kyiv National University of Technologies and Design

IMPLEMENTATION OF THE LATEST INFORMATION PROCESSING TECHNOLOGIES AND FORMATION OF INFORMATION TECHNOLOGY CULTURE

Abstract. The article examines the method of creating information and technological culture in view of its informational nature and features of the modern stage of human development. Particular attention is paid to the definition of such a concept as information culture. It is a characteristic of the information sphere of people's life, in which we can note the degree of achievement, the quantity and quality of what has been created, development trends, the degree of forecasting the future, which reflects the level of achievement in the development of information interaction of people.

The research was conducted on the basis of the analysis of the set of information processes during the transition to the information era and the globalization of society, where information culture acts as a system of material and spiritual ways of ensuring unity and harmony in the relations of man, society and the information environment.

Keywords: self-knowledge; information culture; value; morality; thinking; personality; social consciousness.

Вступ. Людство очікує різких змін. Воно стоїть перед глибоким соціальним і культурним переворотом та творчою реорганізацією всього післявоєнного часу. Помітною рисою сьогодення є досить активне використання поняття культура. Можна без перебільшення констатувати, що цей термін став широко вживаним у всіх формах і на всіх рівнях індивідуальної та суспільної свідомості, в усіх сферах людської життєдіяльності. У широкому використанні поняття культура виявляється надзвичайно важлива та істотна риса нашого часу – прагнення виділити культурні й некультурні феномени, духовні і бездуховні, моральні й аморальні, вичленувати культуру як особливу частину буття, що характеризує людину і суспільство з боку наявності життєстверджуючих духовно-моральних понять та цінностей, які так необхідні сьогоденню.

Постановка завдання. У понятті культура фіксується як загальна відмінність людської життєдіяльності від біологічних форм життя, так і якісна відмінність історико-

конкретних форм цієї життєдіяльності на різних етапах суспільного розвитку, в межах конкретних епох, суспільно-політичних формацій, етнічних та національних особливостей. Серед найбільш поширених у науковій культурології визначень терміну культура можна назвати такі: культура – сукупність ціннісних об'єктів, що виникли в результаті людської діяльності. Ця концепція відома як ціннісний підхід до культури, що визначає її як сукупність досягнень суспільства в його матеріальному й духовному розвитку. Семантична багатозначність цього терміна дає змогу використовувати його в якості характеристики різноманітного спектра об'єктивних та суб'єктивних станів, процесів і результатів, що властиві людському буттю. Так, говорять про культуру суспільства й особистості, про світову і локальну культуру, культуру почуттів і культуру землеробства, про політичну та фізичну культуру, матеріальну й духовну, масову, елітарну і, нарешті, про культуру організації та інформаційну культуру. З огляду на інформаційну природу культури та особливості сучасного етапу розвитку людства окремої уваги потребує визначення такого концепту, як інформаційна культура. Саме вона є характеристикою інформаційної сфери життєдіяльності людей, у якій ми можемо відзначити ступінь досягнутого, кількість і якість створеного, тенденції розвитку, ступінь прогнозування майбутнього, що відображає рівень досягнутого в розвитку інформаційної взаємодії людей. Іншими словами, інформаційна культура виступає як система матеріальних і духовних способів забезпечення єдності й гармонії у взаєминах людини, суспільства та інформаційного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін інформаційна культур базується на двох поняттях, – інформація і культура, що ускладнює його трактування. Загальновизнаного поняття інформаційна культура ще не сформовано. Даний термін визначається як: інформаційні якості особистості (М. Вохришева, Ю. Зубов); інформаційна діяльність (І. Хангельдієва); певний рівень знань (Є. Медведєва, Л. Нагорна (Філіпова), рівень системи навчання, підготовки людини до ефективного використання інформаційних потоків та інформації (В. Кравець, В. Кухаренко); новий тип спілкування (В. Михайловський); характеристика рівня розвитку суспільства (Т. Сосніна). Більшість учених тлумачить інформаційну культуру як сукупність знань, умінь і навичок щодо пошуку, відбору, аналізу інформації. [1, с. 55]. Частина авторів звужує поняття інформаційна культур до рамок комп'ютерної грамотності, але більшість визначає інформаційну культуру як одну з граней загальнолюдської культури або інформаційної компоненти культури індивіда в цілому.

Мета статті – дати узагальнену характеристику інформаційних інновацій, розкрити сутність та особливості інформаційної культури, яку все частіше трактують як особливий феномен інформаційного суспільства, що залежно від об'єкта розгляду можна подати як інформаційну культуру: суспільства, особи та соціальної групи (організації чи окремих категорій споживачів інформації).

Виклад основного матеріалу. Інформаційна культура суспільства – поняття, що характеризує світ з погляду збільшення кількості й різноманітності інформації та каналів її розповсюдження, а також розвиток міждержавних комунікаційних каналів, створення глобальної інформаційної інфраструктури і комунікативних систем з миттєвою передачею консолідованої інформації при одночасному зростанні її значення та збільшення робочої сили працівників, задіяних у збиранні, обробленні, захисті та поширенні інформації в часі та просторі. Саме інформаційна культура є характеристикою інформаційної сфери життєдіяльності людей, у якій ми можемо відзначити ступінь досягнутого, кількість і якість створеного, тенденції розвитку, ступінь прогнозування майбутнього, вона відображає рівень досягнутого в розвитку інформаційного спілкування людей. Іншими словами, інформаційна культура виступає

як система матеріальних і духовних способів забезпечення єдності й гармонії у взаєминах людини, суспільства та інформаційного середовища. [2, с. 5].

Інформаційна культура людини – це системне утворення особистості, яке інтегрує знання про основні методи інформаційних технологій, уміння використовувати наявну інформацію для вирішення прикладних завдань, навички використання персонального комп'ютера і технологій зв'язку, здібності представити інформацію в зрозумілій для усіх формі, орієнтує на розширення та поновлення знань. Сучасне суспільство висуває низку вимог до особистості стосовно рівня її інформаційної культури, серед яких: уміння адекватно формалізувати знання; адекватність інтерпретації формалізованих даних та використання нових інформаційних технологій у своїй життєдіяльності; спроможність ефективно використовувати сучасну комп'ютерну техніку та інформаційні технології, що сприяють формуванню парадигми інформаційної людини. Фундаментальний суспільний інтерес у цьому контексті полягає у формуванні світоглядної культури, стрижнем якої є інформаційна культура, що органічно поєднує в собі культуру мислення й мовлення, культуру комунікацій, культуру організації праці, культуру роботи з інформацією в усіх її виявах. Існують всі підстави виголошувати формування нового поняття інформаційна культура організації (підприємства чи установи), суб'єкта управління як керуючої системи, як частки організаційної культури в аспекті формування загальної культури людства. У більшості випадків кінцевим результатом діяльності організації виступає інформаційний продукт чи послуга як результат спільної життєдіяльності людей, система способів їх колективного існування, діяльності та взаємодії, який спрямований на досягнення спільних в інформаційному середовищі цілей, завдяки знанню законів його функціонування, уміння орієнтуватися в інформаційних потоках, системах та технологіях, що реалізуються у формі досягнення встановлених суб'єктом управління цілей. Кожен співробітник організації, незалежно від обіймаємої посади, пов'язаний у певний технологічний ланцюг щодо розробки інформаційних проєктів, виготовлення інформаційного продукту чи надання інформаційних послуг, мусить мати достатній мінімум компетенцій, щоб досконало працювати з інформацією, оцінювати її легітимність. Нові умови роботи в диверсифікованих організаціях породжують залежність інформованості однієї людини від інформації, набутої іншими людьми. Тому вже недостатньо вміти самостійно накопичувати інформацію, а необхідно опанувати таку технологію роботи з нею, коли єдиною командою готуються і приймаються рішення на основі колективного знання. Зазначене говорить про те, що в організації мусить бути сформований певний рівень культури поведінки з інформацією, що потребує чіткого дотримання встановлених технологій, вимог і правил, поглиблення гарантій якісного опрацювання, передачі, зберігання та захисту документованої інформації, встановлення належної інформаційно-технологічної культури. Упровадження сучасних інформаційних технологій опрацювання інформації потребує інформаційних аналітиків, здатних працювати в згуртованій команді, вмінь кожного працівника апарату управління організації здійснювати розробку певних частин інформаційного продукту чи послуги в тандемі з іншими учасниками, що дає змогу більш ефективно та продуктивно вирішувати завдання будь-якої форми складності, які не в змозі поодиноці виконати навіть високопрофесійні працівники. Їх взаємозалежність зумовлена єдиною корпоративною інформаційною культурою суб'єкта управління, яка так чи інакше впорядковує організаційну поведінку працівників, зайнятих інформаційною діяльністю (knowledge officers), у розподілі їхніх повноважень і відповідальності [3, с. 155].

Провідні європейські фахівці в галузі інформаційних технологій вважають, що забезпечення успіху організації на ринку насамперед залежить від ступеня оволодіння

нею новою інформацією, новими знаннями, опрацьованими так, щоб вони стали підставою для ефективних управлінських рішень. Для цього організація повинна мати відповідний рівень інформаційної культури, що забезпечується як обладнанням, технологіями, так і фахівцями, спроможними ефективно працювати з інформацією, використовувати сучасні інформаційні технології з метою одержання нових знань, представлених як підґрунтя для прийняття ефективних управлінських рішень. У цьому виданні зроблено спробу об'єднати різноманітні погляди вчених щодо розвитку науки про інформаційно-комунікаційну діяльність. Складові терміна «інформаційна культура» Коло питань: Визначення та суть поняття «культура». Взає- мов'язок культури суспільства, соціальної групи та особистості. Роль інформації в розвитку суспільства. Характеристики та види інформації Основні проблеми сучасного інформаційно-індустріального суспільства, процеси створення принципово нової технологічної бази, його духовна і соціальна модернізація пов'язані зі становленням та розвитком інформаційної культури. Термін «інформаційна культура» ґрунтується на двох поняттях, – «культура» та «інформація», що потребує їх більш детального розгляду для подальшого загальноновизнаного трактування.

Багатогранність феномена культури відображена в численних підходах до її дослідження. У буквальному перекладі з латинської мови слово «культура» (*coler*) означає культивувати або обробляти землю з метою забезпечення визначених потреб людини, а також результат цієї діяльності. У середні віки це слово вже означало прогресивний метод оброблення зернових, таким чином, виник термін «*agriculture*». Спочатку слово «культура» використовували для визначення всієї трудової діяльності та її результатів, але поступово виникли й переносні значення терміна «культура». Так, стародавні греки вважали, що культурою духа є філософія, а щоб дух був культурним, його необхідно обробляти так, як селянин обробляє землю. Пізніше культурою розуміли сферу духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості. Римський політичний діяч, оратор і письменник Ціцерон використав цей термін для позначення того, що є відмінним від природного, тобто змінене, вдосконалене стосовно людини – освіченість і виховання. Цікаво, що в індоєвропейських мовах слово культ означає шанування, служіння благодаті, а *ur* – світло. У німецькій мові є слово *uralt* – дуже старий, *urbar* – орний, оранка цілини, *urkund* – документ, грамота. В англійській – *urban* – міський, *urbane* – ввічливий, із вишуканими манерами; у французькій – *urbain* – міський, *urbanisation* – урбанізація, міське будівництво. Німецький філософ-ідеаліст О. Шпенглер у творі «Запад Європи» писав, що культура є зовнішнім виявом внутрішнього устрою душі народу і відображається в єдності його життя та зовнішніх проявів. Він назвав лише вісім культур, які досягли свого апогею, зокрема китайську, вавилонську, єгипетську, індійську, античну, арабську, західну і культуру народу майя. В основі кожної лежить особлива душа. Так, в основі античної культури – аполлонська душа, в основі арабської – магічна, в основі західноєвропейської – фаустівська. Досліджуючи місце культури в розвитку цивілізації, О. Шпенглер писав про культуру: «Грецька душа і римський інтелект – ось що це таке. Греків можна розуміти, не говорячи про їхні господарські відносини. Римлян розуміють тільки через ці відносини» [4, с. 61].

У XVIII–XIX ст. слово «культура» почали використовувати для означення всієї людської діяльності. Якщо людина мала вишукані манери, була освічена, то її вважали «культурною», тим самим підкреслюючи відмінність між аристократами й простолюдинами. Культура стає привілеєм інтелектуальної, естетично високочуттєвої еліти. Носії культури становлять меншість, а споживається вона більшістю. За словами Р. Вагнера, поняття «культура» в деякого асоціюється з оперним театром, чудовою

літературою чи вихованням. Сучасні наукові визначення культури відкинули аристократичні привілеї цього поняття, значно розширивши кількість її формулювань. У книзі А. Моля «Соціодинаміка культури» уже вказувалося на існування більше ніж 250 таких тлумачень. Американські вчені А. Кребер і К. Клехтон [5, с. 103] зібрали 257 дефініцій культури, на початок 90-х років кількість дефініцій подвоїлась. Зараз, на початку другого тисячоліття, подібні підрахунки вже ніхто не робить, оскільки гострий інтерес до культури спричинив цілу лавину пропозицій її визначення. Що не автор, то власне розуміння культури. І сьогодні нові уточнення трактовок терміну з урахуванням нових умов життєдіяльності людини та суспільства продовжують з'являтися. Виведемо основні: «Світ культури – це світ самої людини», – пише російський учений В.М. Межуєв [1, с.236]. На думку його співвизначника філософа Є.С. Маркаряна, – це «...не біологічно розроблений спосіб діяльності» [5, с. 75]. В.С. Стюпін відзначає, що культура «є геном соціального життя». Щоб виник новий тип суспільства, повинна виникнути культурна матриця. Подібно до того, як ген визначає, яким буде організм, так тип культури, підкреслює В.С. Стюпін, визначає, яким буде нове суспільство. Інший вчений, проф. Ю.М. Давидов розглядає культуру як основу, що гармонізує відношення природи і соціуму. Професор П.С. Гуревич визначає культуру як феномен, «породжений незавершеністю, відкритістю людської природи, розгортанням творчої діяльності людини, що спрямована на пошук сакрального змісту буття» [6, с. 164]. «Культура є краса в усій її творчій величі. Культура – це точне знання поза забобонами і марновірствами. Культура – це твердження добра в усій його дійсності, «культ світла» вважав всесвітньо відомий художник М.К. Реріх [7, с. 23].

На думку американського соціолога проф. Н.І. Смелзера, культура символізує переконання, цінності й засоби вираження, які є спільними для якоїсь групи і які слугують для упорядкування досвіду і регулювання поведінки людей. По суті, культура – це процес і результат відокремлення людини від природи, створення нової реальності і способу свого існування, так званої другої природи. У цьому плані змістом культури стає історична зміна природних і соціальних умов життя, розвиток соціальних сил і можливостей, тобто становлення і розкриття суті людини як у ній самій, так і в усій множині створюваної нею дійсності. Так, ще німецький філософ Іммануїл Кант зазначав, що «культура показує спроможність людини ставити мету» і додавав «робити так, щоб завжди відноситись до людства, як до цілі і ніколи б не відноситись до нього тільки як до засобу». Культура, за К. Клехтоном, організовує людське життя. У житті людей, на його думку, культура здійснює ту ж функцію, яку в житті тварин виконує генетично запрограмована поведінка. Через це вона є також прагматичною, як і саме життя, де легко можна встановити зв'язок між світом виробництва і світом культури [8, с. 84]. Цікавий підхід до визначення культури австрійського психіатра Зигмунда Фрейда, який вважав, що це зовнішнє насильство над внутрішньою природою людини. При цьому головний акцент він переносив на регулятивну функцію культури. Німецький філософ Карл Генріх Маркс, проводячи фактично знак рівності між культурою та цивілізацією, зазначав, що культура, якщо вона розвивається стихійно, а не направляється свідомо, залишає після себе пустелю.

Заслуговує на увагу визначення проф. А.Я. Флієра [9, с. 12], що культура є продуктом спільної життєдіяльності людей, системою способів їх колективного існування, діяльності та взаємодії для досягнення спільних цілей, упорядкованих правил та соціально прийнятних технологій задоволення групових й індивідуальних інтересів і потреб, які реалізуються у формах людської діяльності. Відповідно до сучасних уявлень, культура – це: – матеріальне виробництво, об'єднане поняттям технологія, яке включає виробництво знарядь, що становлять матеріальну основу існування людини (їжа, одяг,

житло тощо); – мова й інші допоміжні види комунікації за допомогою символів (жестикуляція, мистецтво, листування); – комплекс суспільних норм, моралі або система суспільно визнаних категорій, установок, звичаїв, традицій, що регламентують міжособові відносини. Сюди належать також звичаї і норми, що стосуються таких аспектів громадського життя, як структура сім'ї і роду, статеві мораль, розподіл праці, ставлення до власності, структура політичної практики, віра, релігійні символи, уявлення про світ, природу і місце людини в ній, тобто загальнолюдські принципи функціонування людського суспільства. Одним із найповніших визначень культури на нашу думку може бути таке: Культура характеризується також особливостями поведінки, свідомості та діяльності людей у конкретних сферах суспільного життя (культура праці, політична чи художня культура, управлінська чи технологічна інформаційна культура), чи конкретній соціальній групі (організаційна або корпоративна культура).

Так, корпоративну культуру можна подати, як набір найважливіших припущень, що сприймаються членами організації і отримують вираження в заявлених нею цінностях, які визначають членам колективу орієнтири їх поведінки та дій, і виступають «символічними» засобами духовного та матеріального внутрішнього оточення. Взаємозв'язок культури суспільства, соціальної групи та особистості Своєрідність сучасного життя виявляється насамперед у тому, що суспільство є не просто «продуктом взаємодії людей», а організованим значеннєвим способом, світом культури [10, с. 67].

Висновки. Інформаційна культура – сукупність знань, методів і способів використання комп'ютерних технологій, засобів організаційної техніки для створення, пошуку, одержання, відображення, реєстрації, накопичення, збереження, захисту і поширення інформаційних продуктів.

Визначаючи вирішальне значення інформаційної культури в становленні цивілізації, у всебічному гармонійному розвитку людини, слід зауважити на практичних аспектах проблеми: на зв'язках культури з розвитком техніки, впровадженні сучасних технологічних процесів обробки інформації, зростанні інформаційних потоків та подальшими перспективами розвитку техногенного суспільства.

Список використаної літератури

1. Брижко В. М., Гавловський В. Д., Калюжний Р. А. Вступ до інформаційної культури та інформаційного права: моногр. 2021. 548 с.
2. Гуцу С. Ф. Правові основи інформаційної діяльності: навч. посібник. Х.: Нац. Аерокосм. Ун-т Харк. авіац. ін-т, 2019. 48 с.
3. Жалдак М. І., Рамський Ю. С. Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні. Освітня галузь «Математика». Інформатика. Проект. Київ: Генеза, 2020. 159 с.
4. Жалдак М. І. Основи інформаційної культури вчителя. *Використання нової інформаційної технології в навчальному процесі*: зб. наук. праць. К.: РНМК, 2020. 579 с.
5. Когарян А. Б., Гушина Н. І. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі. Київ, 2011. 100 с.
6. Ларцов В. С. Соціокультурний генезис особистості. К.: Принт-експрес, 2020. 360 с.
7. Левшин М. Педагогічна сутність поняття інформаційна культура особистості. *Вища освіта України*. 2021. № 3. 74 с.
8. Попович В. М., Цимбалюк В. С. Акад. прав. наук України, Наук.-дослід. центр прав. інформ. Ужгород: ІВА, 2020. 240 с.
9. Цимбалюк В. Проблеми формування інституту інформаційної культури в теорії інформаційного права України. *Правова інформатика*. 2013. № 1. 36 с.